

**Wandeling
Waterroute Twickel
c.a. 6,8 km**

**Vrienden
van Twickel**

Start: Parkeerplaats naast Hotel Restaurant De Zwaan, Langestraat 2, Delden

Vanaf de parkeerplaats rechtsaf (Noorderhagen) **[1]** * weg vervolgen; rechtsaf om over de voetgangersbrug (Christian zu Castellbrug) te gaan.

Na de brug linksaf; rechts ziet u het Fonteingat met bergje **[2a]** en voor u de watertoren

[2b] ; weg (Watertorenstraat) oversteken en rechtsaf het voetgangerspad opgaan.

1e straat linksaf (Lage Eschweg). Aan de linkerzijde ziet u de Eschmolen **[3]**. Langs bankje Eschschool (aan de rechterhand). Rechtdoor de weg vervolgen. Na ca. 150 m zandpad aan de rechterhand inslaan (bij bordje paarden 12 en fietsroute 73) **[4]**. Bij Y-splitsing rechtsaf; einde pad rechtsaf (Twickelerlaan) en direct linksaf (Noordmolen).

(Als u aan het einde van het pad vanaf de 'berg' linksaf slaat, ziet u aan de linkerkant de grote steen en aan de rechterkant de visvijvers Lepel en Vork).

1e weg links (Noordmolen) over de brug (de Twickelervaart) richting de Noordmolen **[5]** Vervolgens over de Oelerbeek **[6]**. Weg vervolgen.

Rechtsaf ; door slagboom het zandpad op (bij oranje keuzepunt wandelnetwerk T02); einde zandpad langs slagboom en de Bornestraat recht oversteken. Zandpad vervolgen tot de viersprong; rechtsaf; bij Y-splitsing links aanhouden. Bij bankje aan linkerhand rechtdoor. Einde pad, bij T-splitsing rechts (Bornse Voetpad) **[7]**.

Bij kruising van zandwegen linksaf **[8]**; bij Y-splitsing links aanhouden. Bocht 90 graden naar rechts; brug met witte spijlen over. Direct hierna brug over met houten spijlen.

Rechtdoor aanhouden **[9]** tot aan de Twickelerlaan (geasfalteerd) **[10]**.

Linksaf Twickelerlaan op en vervolgens 1e weg rechts (verhard pad). Rechtdoor aanhouden, onder de weg door. Aan de rechterkant is de parkeerplaats van Hotel Restaurant de Zwaan.

* De dichtgedrukte cijfers tussen **[]** verwijzen naar het informatieblad

BEZIENSWAARDIGHEDEN

Stop 1: Noorderhagen, even voorbij pand huisnummer 3

Noorderhagen

De Noorderhagen was vroeger een deel van de verdedigingswerken waarmee Delden na het verkrijgen van stadsrechten in 1333 werd omgeven. De stadsverdediging bestond destijds uit een combinatie van een aarden wal, een gracht en een ondoordringbare strook met hagedoornstruiken. De gracht vulde zich vanzelf met kwelwater van de Deldener Es. De stadswal, die de tweede helft van de 19e eeuw is opgeruimd, liep door de achtertuinen van de huizen die tegenwoordig langs de Noorderhagen staan. Het huidige hotel de Zwaan lag net buiten de stadsgracht.

Eijsincdijk (over de boogbrug)

Even voorbij het pand Noorderhagen 3 loopt aan de rechterzijde tussen twee heggen door een ongebruikte strook grasland in de richting van de rondweg. De strook is het restant van de Eijsincdijk die Delden in de middeleeuwen verbond met het erve Eijsinc waaruit later het huis Twickel ontstond. De Eijsincdijk kwam als verbinding met Delden te vervallen, nadat de stad in 1333 van een wal en een gracht was voorzien. De dijkweg is tot op de dag van vandaag in het bezit van Twickel gebleven. Totdat in 1971 de rondweg werd aangelegd, gebruikte de laatste barones van Twickel het pad op zondagmorgen om te voet naar de kerkdienst te gaan.

Stop 2: Fonteingat en Watertoren

2 a Fonteingat met bergje

Tegenover de watertoren, in de tuin van het kasteel, ligt de zogeheten Schneckenberg, herkenbaar aan het tempeltje dat er later op is gezet. De berg, die de vorm heeft van een slakkenhuis, werd aan het einde van de 18e eeuw aangelegd om de bezoekers van het kasteelpark te laten genieten van een vergezicht over de Deldener Es. Het zand van de berg kwam uit de kuil die naast de berg werd uitgegraven en later de naam Fonteingat kreeg. Het is tegenwoordig een van de bronnen die de vijvers in het park en de grachten van het kasteel van water voorzien.

2 b Watertoren

De plek waar de watertoren staat, heette vroeger niet zonder reden de Soppenkamp. Hier kwam het meeste regenwater van de Deldener Es als kwelwater aan de oppervlakte. Voor de baron van Twickel was het de aangewezen plek om er in 1894 een watertoren te bouwen, al moest het drinkwater later wel uit Almelo worden aangevoerd. De plek is beroemd geworden omdat nazipoliticus en rijkscommissaris Arthur Seyss-Inquart in mei 1945 enkele dagen als gevangene van de Canadese bevrijders heeft doorgebracht in een tent aan de voet van de watertoren.

Stop 3 De Eschmolen

Samen met de Eekmolen bepaalde De Eschmolen ooit het beeld van de Deldener Esch. Twee achtkantige grondzeilers die in 1732 werden gebouwd door de heer van Twickel. De Eekmolen werd in 1800 in een storm omvergeblazen en nooit herbouwd. De Eschmolen bleef tot 1914 in bedrijf en raakte daarna in verval.

Tijdens een storm in 1934 waaiden de wieken eraf en de rest brandde af in 1959 door onvoorzichtigheid van kwajongens. De molen werd herbouwd en in 2024 weer in gebruik genomen.

Stop 4 De Berg

Het noordelijk deel van de Deldener Es heette vroeger de Berg en maakt deel uit van een stuwwal die door waterkracht is ontstaan. In dit geval door bevroren water dat in de vorm van een ijstong in oeroude tijden vanuit het noordoosten Twente binnendrong en het landschap bij Delden tot een hoogte van 30 meter opstuwde. De twee prehistorische grafvelden die rond de stuwwal liggen, bewijzen dat hier al voor het begin van onze jaartelling mensen hebben gewoond. De Deldener Es kreeg rond het jaar 1000 zijn huidige aanzien met op de Berg de akkers en daaromheen langs de rand de boerenerven. Het grootste deel van de Berg was tot 1500 in het bezit van de bisschop van Utrecht, destijds de landsheer van Overijssel. Tegenwoordig is de Deldener Es bezit van Twickel.

Stop 5 De Noordmolen

Twee beken

Aan de voet van de Berg komt u in het dal van de Oelerbeek waar twee beken naast elkaar lopen. De eerste beek (gezien vanaf de Deldeneres Es) is de oudste bedding van de Oelerbeek. Deze werd in 1775 werd geschikt gemaakt voor de scheepvaart en heet sindsdien Twickeler Schipvaart. De tweede beek werd rond het jaar 1000 gegraven om de Noordmolen van water te voorzien en wordt tegenwoordig Oelerbeek genoemd. Het overvloedige water uit deze beek wordt sinds de bouw van de Noordmolen door de oude beekbedding om de molen heen geleid, waar de Oelerbeek overgaat in de Azelerbeek. Anders dan de Oelerbeek, die als kanaal naar de Noordmolen is aangelegd, heeft de Azelerbeek zijn oude loop altijd behouden.

Noordmolen

De Noordmolen is Twickels oudste bezitting. Met de aankoop in 1347 werd ook de Breeriet Twickels grondbezit. Evenals de watermolen in Oele bestond de Noordmolen oorspronkelijk uit een korenmolen en een oliemolen. De korenmolen is in 1825 gesloopt. Evenals de korenmolen in Oele was de korenmolen bij Delden voorzien van een onderslagrad dat aan de onderzijde werd aangedreven, en een bovenslagrad waarop het beekwater aan de bovenzijde werd uitgestort. Met dit bovenslagrad kon de watermolen bij een lage waterstand langer blijven doordraaien. Voorbij de stuw van de Noordmolen zijn rechts van de molendijk nog de restanten van de reservoirs te zien waarin het beekwater werd gebufferd.

Stop 6 Kreeftengat

Vlak voor de plek waar Twickeler Schipvaart en Oelerbeek naast elkaar komen te lopen, is de Oelerbeek fors verbreed. Het vijverkom die hier is ontstaan, wordt naar vroeger gebruik ook wel het Kreeftengat genoemd. Een kreeft is een jonge eik die moest worden verpoot. Voordat de eikjes weer de grond ingingen, werden ze in het Kreeftengat gelegd. Het Kreeftengat ligt in het hart van het Twickeler Bos dat in het midden van de 18e eeuw werd aangeplant. Omdat bodem in het beekdal erg nat was, moesten de eikentelgen in de Breeriet op dijkjes worden geplant. Op vele plaatsen in het bos zijn deze zogeheten rabatten nog terug te vinden.

Stop 7 Kooidijk

De Kooidijk is de naam van de weg die vanaf het kasteel naar het Twickeler Bos loopt. De dijk werd aangelegd omstreeks 1650 en was vernoemd naar de eendenkooi die destijds in het gebied tussen de twee beken werd aangelegd met hulp van de Hollandse waterbouwkundige Jan Adriaanszoon Leeghwater. Omdat het eerste stuk van de weg door het beekdal liep, ligt de weg daar op een dijk. De Kooidijk hield vroeger op voorbij de tweede beek. Daar begon destijds de heide en liep de weg als voetpad verder door naar Borne.

Stop 8 Sluisje eendenkooi

Het zandpad waaraan het gemetselde sluisje ligt, heette vroeger de Averinksweg en was vernoemd naar het erve Averink achter het tegenwoordige hotel Carelshaven, waar het pad oorspronkelijk naartoe ging. Het sluisje en de brede sloot aan de linkerzijde van het pad maakten destijds deel uit van het watersysteem van de eendenkooi. Het sluisje diende om het teveel aan water uit de eendenkooi te laten afstromen naar het lager gelegen beekdal. De eendenkooi heeft niet lang bestaan en is tegenwoordig verzwolgen door het bos. De vangpijpen en andere watergangen van de kooi zijn op een hoogtekkaart nog zichtbaar.

Stop 9 Petzold steen

De gedenksteen terzijde van het voetpad herinnert aan de Duitse landschapsarchitect Eduard Petzold die in de periode 1885-1891 op Twickel werkzaam was. Twickel had in de jaren daarvoor de beschikking gekregen over het uitgestrekte heidegebied tussen Delden, Borne en Hengelo. Het landschapsplan dat Petzold voor dit gebied maakte, is na 1890 grotendeels uitgevoerd. Daarbij hoorde ook het pad waarlangs de gedenksteen ligt en dat was bedoeld als begin van een Umfassungsweg die rond de kern van het landgoed moest komen te lopen en pas in 2011 is voltooid. Van de waterwerken bij de Noordmolen wilde Petzold een grote vijver maken. Dat plan is nooit uitgevoerd.

Stop 10 Twickelerlaan

De Twickelerlaan is de oudste laan van Twente en werd in 1683 aangelegd naar het voorbeeld van de lanen op de buitenplaatsen in Holland. Daar hadden lanen vaak de functie van oprijlaan en liepen zij recht naar het huis toe. De twee kilometer lange Twickelerlaan liep voor het kasteel langs en werd aangelegd om het grondbezit van Twickel in de Breeriet te verbinden met het eigen grondbezit op de Deldener Es. Daar eindigde de laan in de heidvelden van de buurschap Azelo. De Twickelerlaan is sinds 1683 diverse keren verjongd. De laatste verjonging is begonnen in 1994 en wordt in fasen uitgevoerd.